

то“, другите гледат на тях като на все така цигани, макар и различни. И те остават „между“ – нито при ромите, нито с българите. Сами. Хора, които искат да променят живота си, да постигнат нещо, което мислят като по-добро, но цената за това е да се отрекат от миналото си. Няма как да знаем колко са онези сред нас, които въпреки всичко са се измъкнали от гетото, забравили са и/или са скрили „етноса си“, за да се „интегрират“ в българското общество. Интегрират е в кавички, разбира се. Това не е интеграция, а асимилация – нищо, че е „доброволна“. Доброволна е в кавички, защото е налице принуда, макар и скрита. Принудата се състои в това, че ако искаш да успееш (каквото и да означава това, вероятно за всекиго е различно), ако искаш да живееш сред българите без опасението, че някой ще те посочи с пръст и ще разкрие твоя цигански произход, трябва да направиш всичко възможно, за да го заличиш – да изтриеш спомена, да забравиш рода си, да не се връщаш в квартала... Другата възможност, която не крие рискове, която няма да те остави сам, без минало, без близки, е да потънеш в масата – масата, която „другите“ отбягват, която „другите“ не приемат, която „другите“ бележат като „циганското“, но и масата, в която си сред свои. Има ли реален избор между тези две полярни ситуации?

Какво мислят **дейците от (ромски) неправителствени организации**? Независимо че имат значително по-богат опит от интервюираните от нас младежи от двата квартала, те посочват сходни неща като ключови за процеса на интеграция на ромите: **образоването** (а не просто и само училищното образование) и **приемането от страна на „другите“**. **Акцентът обаче е поставен върху „равни възможности“ и „личен избор“**: ако искам да уча, да мога да уча с „другите“, без да ме сочат с пръст, да ме бележат като „циганин“ и да ме избягват; ако искам да живея сред „другите“, да ме приемат като един от тях, въпреки че съм „циганин“ и пазя „циганското“ за себе си; ако нарушавам валидните за всички правила, да си понасям наказанието, но не защото съм циганин, а защото съм ги нарушил. И още нещо много важно подчертават – съответните институции да си поемат задълженията относно поддържането на „циганския“ квартал като „нормален“ градски квартал. За да може и циганите, които избират да останат да живеят в него, да живеят нормално.